

Hermod Skånland

Av Christoffer Kleivset

Hermod Skånland har vært en av etterkrigstidens mest fremtredende norske sosialøkonomer. I løpet av sin karriere arbeidet han i alle jerntriangelets tre hjørner: Statistisk sentralbyrå, Finansdepartementet og Norges Bank. I alle posisjonene Skånland innehadde utmerket han seg som en meget hardtarbeidende, nytenkende og frittalende embetsmann. Perioden han var sjef for sentralbanken, 1985-1993, var en tid med store omstillinger for norsk økonomi.

Hermod Skånland ble født 15. juni 1925 i Tromsø. Han vokste opp i et pedagoghjem; faren var skoledirektør og moren var lærer. Han tok examen artium i 1944 og begynte etter krigen på sosialøkonomiske studier i Oslo. I løpet av studiene, fra 1949, ble han tilknyttet Statistisk sentralbyrå under direktør Petter Jakob Bjerve. Skånland fullførte sosialøkonomisk eksamen i 1951 med de beste karakterer i sitt kull. I likhet med mange andre sosialøkonomer i sin generasjon kom han politisk til å sokne til Arbeiderpartiet, noe som imidlertid ikke skulle hindre ham i å kritisere partiets politikk når det var faglig grunn til det.¹

Etter å ha hatt et lite studieopphold i Nederland, på oppdrag fra Statistisk sentralbyrå, fikk han i 1952, til tross for sin unge alder, en konsulentstilling i den nyopprettede Økonomiavdelingen i Finansdepartementet.² I denne avdelingen jobbet Skånland først en periode på Pengepolitisk kontor. Her kom han også til å fungere som byråsjef en stund.³ I 1955 dro han til USA for å drive ytterligere studier, med stipend fra Rockefellerstiftelsen. Da han returnerte begynte han å jobbe i departementets Inntektspolitiske kontor, fra 1959 som byråsjef. I 1960 ble han så forfremmet til ekspedisjonssjef for Økonomiavdelingen.⁴ Hans raske stigning i gradene ble lagt godt merke til; i økonommiljøet ble han lenge omtalt som en "wonderboy".⁵

Skånland ble i den innflytelsesrike ekspedisjonssjefsstillingen gjennom 1960-årene, et tiår som har gått over i historien som en glanstid hva angår Finansdepartementets evne til å planlegge- og detaljstyre den økonomiske utviklingen.⁶

Etter å ha fått avslått søknaden om å bli departementsråd i Kommunaldepartementet av Borten-regjeringen i 1969, fikk Skånland to år etter stillingen som nestkommanderende i Norges Bank. Skånlands overgang til sentralbanken sammenfalt med starten på en overgangsperiode for norsk og internasjonal økonomi. 1970-årenes valutauro, prisstigning og generelle styringsproblemer fremsto som et brudd med etterkrigstidens positive og stabile økonomiske utvikling. I møte med disse utfordringene ble det satt i verk en rekke offentlige utredninger. Skånland, som var en mann med uvanlig stor arbeidskapasitet og som samtidig hadde fått en merkbart mindre arbeidsbyrde etter at han hadde skiftet jobb, kom til å lede flere av disse.⁷

1970-årenes utfordringer kom til å drive frem en nyorientering blant økonomer i det norske embetsverket. Hermod Skånland, som var blant de mest innflytelsesrike av disse, stilte seg i spissen for dem som argumenterte for en omlegging av norsk rente- og valutakurspolitikk. Han var også forholdsvis tidlig ute og påpekte uheldige effekter ved den ekspansive norske økonomiske politikken som ble ført etter det internasjonale konjunkturtilbakeslaget som fulgte av oljekrisen i 1973-74.⁸ Fra 1977-78 kom norske myndigheter på enkelte felter til å legge om politikken, men på en del sentrale områder ble forsøk på å bryte med etterkrigstidens styringspraksis møtt med sterk motstand.

Fra starten av de pengepolitisk begivenhetsrike 1980-årene kom Hermod Skånland, på grunn av at sjefsdirektør Knut Getz Wold ble svekket av sykdom, til å bli bankens mest profilerte talsmann. I 1985 overtok Skånland sjefsrollen. På det tidspunkt var det satt i verk enkelte liberaliseringstiltak på det økonomisk-politiske området i Norge. Tiltakene var imidlertid ufullstendige og dårlig koordinert, noe som var med å skape en kredittboble. Etter et stort oljeprisfall i 1986 ble det nødvendig for norske myndigheter å iverksette en rekke kontraktive foranstaltninger. Blant disse var en omlegging av rente- og valutapolitikken, slik Skånland lenge hadde argumentert for.

Det var mye som skjedde rundt Norges Bank i midten av 1980-årene. I 1986 flyttet sentralbanken inn et nytt bygg: et helt kvartal ved Bankplassen. Det ble imidlertid store kostnadsoverskridelser ved byggingen. Selv om Skånland ikke var øverste leder for Norges Bank før helt mot slutten av byggeperioden ble dette en ripe i lakken for ham.

I 1985 ble det vedtatt en ny sentralbanklov i Norge. Loven ble oppfattet som en kodifisering av etterkrigstidens praksis, men med omleggingen av politikken fra 1986, og i løpet av Skånlands sjefsperiode, ble det startet en prosess hvor sentralbanken fikk en noe mer uavhengig rolle i pengepolitiske spørsmål.⁹

I forlengelsen av kredittboomen i årene 1984-87 og innstramminger i politikken etter 1986, utviklet det seg en bankkrise i Norge som for alvor slo ut på begynnelsen av 1990-tallet. I møte med bankkalamitetene kom den norske stat til å overta store deler av eierskapet i de største bankene.

Skånland gikk av som sentralbankssjef ved årsskiftet 1993/94. Hans sjefstid i sentralbanken ble en periode med mange endringer og dramatiske hendelser for norsk økonomi. Det ble også en tid hvor sentralbanken igjen fikk en mer fremskutt rolle i styringen av økonomien. Skånland var blant de mest nytenkende og konstruktive i 1970-, 80- og 90-årenes økonomiske liberaliseringsprosess i Norge. Utfordringene knyttet til å få gjennomført ønskede reformer på optimal måte var store. Derfor bar perioden også preg av uheldig håndtering på flere styringsområder. Heller ikke Skånland slapp unna kritikken som ble reist i ettertid.

Gjennom hele sin karriere var Skånland en ivrig samfunnsdebattant. I tillegg til at han ledet en rekke utredningsarbeid og gav ut to bøker - den ene om kredittmarkedet, den andre om arbeidsmarkedet - deltok han jevnlig i det offentlige ordskiftet i tidsskrifter, aviser og andre medier. Årstalene hans fikk alltid stor oppmerksomhet. Der holdt han vanligvis en forholdsvis nøktern tone og stil, men i likhet med mye annet av det han skrev, krydret han talene med enkelte underfundige og småvittige formuleringer.¹⁰

Etter at han gikk av som sentralbankssjef og frem til 2003 hadde Skånland en professor II-stilling ved Bedriftsøkonomisk institutt i Oslo. Han deltok aktivt i den økonomiske-politiske debatten frem til han fylte 80 år i 2005.

---

¹ Opplysninger fra Norsk biografisk leksikon; Arne Finborud, "Folkeopplyseren" i Kjell Storvik, Jan F. Qvigstad og Sigbjørn A. Berg, *Stabilitet og langsiktighet*, Festskrift til Hermod Skånland, Aschehoug, Oslo, 1994.

² Eivind Erichsen, "Glimt fra karrieren" i Storvik et al., 1994: 41.

³ Einar Lie, *Ambisjon og tradisjon. Finansdepartementets historie 1945-1965*, Universitetsforlaget, 1995: 313.

⁴ Opplysninger fra Norsk biografisk leksikon.

⁵ Lie, 1995: 350.

⁶ Lie, 1995: 441.

⁷ Erichsen, 1994: 47.

⁸ Harald Espeli, *Industripolitikk på avveie*, Ad Notam Gyldendal, 1992: 46; Edgeir Benum, *Overflod og fremtidsfrykt*, bind 12 i *Aschehougs Norgeshistorie*, Oslo, 1996 (2005): 114.

⁹ Francis Sejersted, "Norges Bank mellom avhengighet og uavhengighet" i *Norsk idyll?*, Pax, Oslo, 2003: 140.

¹⁰ Arne Finborud, 1994:74; Eivind Erichsen, "Glimt fra karrieren" i Storvik et al., 1994: 56.